

במסתור

ילדים בתקופת השואה בצרפת

נעמי מורגנשטרן

יד ושם

עיירת ילדותי - ביהל

"ועכשיו תלקק את זה..."

תופסים מחסה בבית הרב

ילדותי דומה בעיני לסרט. כמו בסרט, היתה גם ילדותי מלאה עלילה וקצב; כמו בסרט, ידעתי גם אני מתח ואירועים בלתי-צפויים; וכמו בסרט, כל מה שנשאר בזכרוני משנות ילדותי, נשאר בצורה של הבזקים בלבד, הבזקי-תמונות; מהן קשות מאד אך גם תמונות מרשימות ומרגשות.

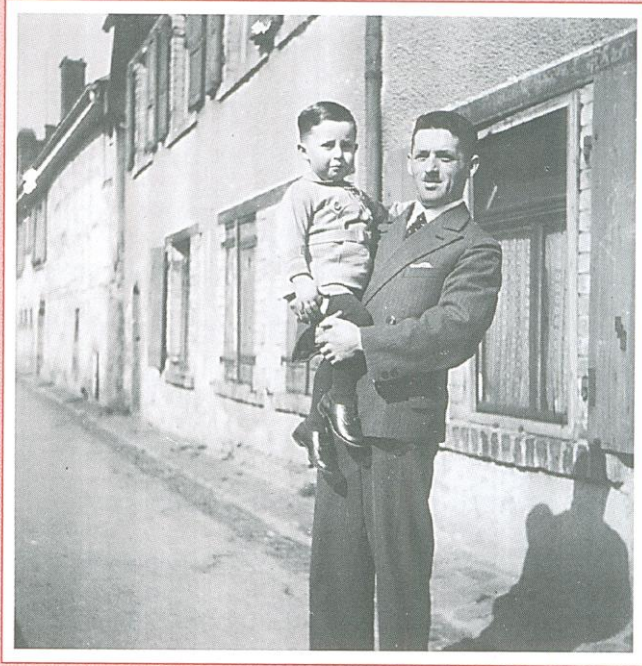
בשנת 1934 נולדתי בעיירה ביהל (BÜHL) במחוז באדן (BADEN) בגרמניה. לצורך המינהל התקין נכתב במשרד הרישום, שלהוגו וליולכן אודנהיימר (JULCHEN ו-HUGO) (ODENHEIMER) נולד בן שנקרא הרברט (HERBERT) ודתו יהודית. העובדה שנולדתי בבית סבי וסבתי שבעיירה – ולא בבית היולדות כמקובל – לא נכתבה. לא היה זה מענייניו של המשרד לרישום תושבים לדעת היכן ילדה אשה יהודיה את בנה, ובמיוחד כשהחוק אוסר עליה ללדת בבית יולדות ארי (גרמני טהור). גם לא נרשם בשום מקום מה רבה היתה השמחה כשנולדתי, לאחר שנות נישואין רבות וארוכות, וכמה תמימה היתה התקווה שאוכל לגדול ולחיות כאחד האדם (כל זאת סיפרו לי, כמובן, קרובי משפחה, כשהייתי לאיש).

אינני זוכר חברים מתקופת ילדותי המוקדמת. אין לי גם תמונות שמעידות על קשר עם ילדים בני גילי. אני יודע שהייתי הילד היהודי היחיד בעיירה, ובגלל חוקי הגזע הנאציים לא עלה על דעתו של איש שאלך לגן הילדים המקומי או שאשחק עם ילדי השכנים.

גרנו בבית אחד עם סבא וסבתא – הורי אמי – ועם דודתי ארנה (ERNA); ואני זוכר אותם היטב. סבתא סופי (SOPHIE) סיפרה לי סיפורים ודודתי ארנה שיחקה אתי בחצר האחורית של הבית. עם סבתא ישבתי על הספה קרוב לסבא, שנח בכורסא הגדולה. וכשסבתא היתה מספרת לי סיפור היה ראשי מונח על ברכיה ועיני צופות דרך החלון הגדול של החדר אל הגבעות שמול הבית. אהבתי לראות איך השמש העולה מהן מציפה לאט לאט את החדר באור חזק.

אבא היה לוקח אותי בכל ליל שבת לבית-הכנסת. היום אני יודע שמספר המתפללים היה קטן מאד. באותו זמן נשארו בעיירה שלושים ואחד יהודים. בכל שבת הייתי יושב על כסא ליד אבא ומחכה לרגע שירים אותי בידיו וייקח אותי אל הבימה הגבוהה של בית הכנסת, כי מנהג היה ליהודי ביהל עם סיום התפילה – לשמוע את הרב מקדש על היין ולענות ביחד, בקול, "אמן". כילד היחיד בבית הכנסת קיבלתי תמיד את הזכות ללגום ראשון מהיין שבגביע הכסף הגדול. יום אחד יצאתי לבדי לרחוב שבפתח הבית וצפיתי בקבוצת ילדים ששיחקו בקצה הרחוב.

לעת ארוחת הערב הצגתי בגאווה בפני הורי את מה שלמדתי ברחוב. נמתחתי בכל כוחי, הושטתי את ידי הימנית מולם וקראתי בקול גדול: "היל היטלר!" כך עמדתי מתוח, כשעיני עצומות בחוזקה, וחיכיתי... משלא שמעתי מחיאות כפיים – פקחתי עין אחת, לראות אולי מישהו מחייך לפחות; ואחרי כן – עין שנייה... שום תגובה. שבתי למקומי והמשכתי ללגום מן המרק.

אני "על הידים"
של אבא לפני
ביתנו בביהל

כששכבתי לישון חיכיתי שאמא תלחש באזני: "לילה טוב ילד שלי, היום היית ילד טוב" – כמו שלחשה לי כמעט בכל ערב. אך אמא רכנה אלי ולחשה בשקט: "הרברט חמוד, בבקשה אל תאמר יותר את מה שאמרת בארוחת הערב".

- "אבל למה?! האם זאת מלה גסה?" אמא לא ענתה לי. היא רק חייכה חיוך עצור ועצוב; נשקה לי ויצאה מהחדר.

ביום אחר כשיצאתי לרחוב, הכריחו אותי הילדים להצטרף אליהם. נכנסנו לחצר אחד הבתים. הילדים הקיפו אותי בעיגול. אחד מהם הורה לי להשתין ואחר-כך לכרוע ברך וללקק... עמדתי והעברתי את מבטי על כל אחד ואחד מהם – אולי מישהו יגן עלי? אך לא. מעגל הילדים נסגר והתהדק סביבי. הילדים התקרבו יותר ויותר. וכאשר קבוצת ראשיהם ועיניהם המאיימות כיסתה את עיני, ביצעתי את ההוראה – כשכולם קוראים ביחד: "הנה, החזיר היהודי שותה את השתן שלו".

מאחר שלא יצאתי עוד מהבית לבד, חברי הטובים היו דודי ודודתי שגרו בעיר באדן-באדן (BADEN-BADEN) שלייד העיירה שלנו. הרבה פעמים אבא הביא אותי אליהם. הייתי נשאר אצלם כמה ימים, מתפנק וחוזר הביתה לשמוע עוד סיפורים מסבתא. פעם, בשעת הסיפור, כשראשי היה מונח על ברכיה ופני אל החלון, כיסה פתאום ענן גדול את השמש. צל נפל על החדר.

ותמונה אחרת זכורה לי: אני עם אבא ברחוב, ופתאום אוחז אבא בידי בכל כוחו ומושך אותי בריצה הביתה. בדרך, אנחנו רואים את בית-הכנסת שלנו עולה בלהבות. ופתאום גרנו בבית אחר, יחד עם כל יהודי העיירה. היום אני יודע שהיה זה ביתו של הרב המקומי. לביתו היתה דלת עץ גדולה, ולידה היה מטבח. במטבח טיגנה אמא תפוחי אדמה בטעם מיוחד, שנשאר בפי עד היום.

היינו בחדר קטן אחד, עם אבא, אמא וסבתא. בחדר היו שלוש מיטות. המיטה הקטנה שלי, לידה המיטה של סבתא, שעליה ישבנו כשהיא סיפרה לי סיפורים,

וממול, מיטה גדולה של אמא ואבא – שאליה היה אבא לוקח אותי בכל יום ראשון בבוקר. יום ראשון היה יום שבו החדר שלנו התמלא באור, כי רק ביום ראשון אבא היה איתנו.

הגירוש מביהל

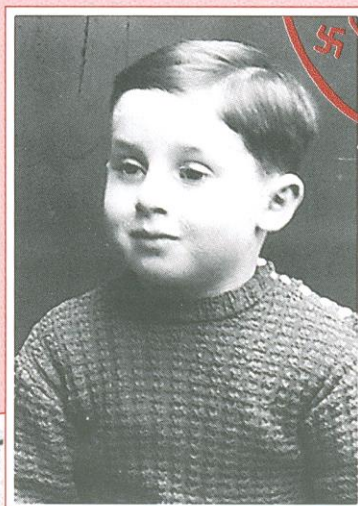
תפוח בבית הסוהר

עם אבא ברכבת – בפעם האחרונה?

למחנה גירס בדרום-צרפת

נולדתי להורי בתקופה הנוראה שעברה על יהודי גרמניה. בשנת 1933 עלתה לשלטון בגרמניה המפלגה הנאציונאל-סוציאליסטית, שהעמידה בראש המדינה את אדולף היטלר שכונה בפי-כל "הפיהרר" (המנהיג). כשנולדתי, שנה לאחר עליית הנאצים לשלטון, כבר היתה בגרמניה מדיניות-דיכוי גלוייה נגד היהודים. יהודים רבים הושפלו ונאסרו ובעלי משרות ציבוריות נאלצו לפרוש מתפקידם. היהודים הוצגו כמחריבי כלכלת גרמניה וכאויבי העם. השפלת היהודים הוצגה כביטוי לנאמנות וכשמירה על האומה הגרמנית.

תושבי העיירה ביהל, בה נולדתי, היו בין הראשונים שאימצו את מדיניות החרם נגד היהודים. במשך יותר מארבע מאות שנים חיו יהודים בביהל. בני משפחתי חיו בה לפחות מאתיים שנה. בביקורי האחרון בעיירה, מצאתי בבית-העלמין המקומי את הקבר של סב סבי שמת בשנת 1803. את קבר סבי לא מצאתי. נודע לי שלאחר מותו, בשנת 1939, לא קיבלו בני המשפחה היתר לקבור אותו, וגופתו נמסרה לשריפה.

Kennort:	Leip. (Leipzig)
Kennnummer:	2 00154
Gültig bis:	6. Juli 1944
Name:	Compinus
Vornamen:	Ernst Josef Ernst
Geburtsstag:	26. März 1934
Geburtsort:	Leip. (Leipzig)
Beruf:	Lehrer Ernst Ernst
Unveränderliche Kennzeichen:	Leip. 1
Veränderliche Kennzeichen:	Leip. 1
Bemerkungen:	

10. Juli 1944	Leip. 1
Leip. 1	Leip. 1

Herrn Ernst Ernst
 mit dem Namen Ernst Ernst
 geb. 26. März 1934
 Leip. (Leipzig) den 7. Juli 1944
 Der Landrat
 (Ausfertigung Bescheid)
 (Unterschrift des ausfertigenden Beamten)

תעודת זהוי שקבלתי כשמלאו לי חמש שנים.
 במרכז התעודה האות N (האות הראשונה
 של המילה NAZI) שהוטבעה בכוונה
 על-ידי הנאצים בתעודות של היהודים.

אילו החיים בגרמניה היו ממשיכים כרגיל, הרי שאני ובני היינו ממשיכים לעבוד ולפרנס את בני משפחותינו מעבודתנו בבית-הדפוס ומן החנות לכלי כתיבה ולסיגריות שהיתה בבעלות סבי ואבי. אילו בית-הכנסת לא היה נשרף, הרי שגם נכדי היו מסדרים ביניהם את התור ללגימת יין-הקידוש בליל שבת לאחר התפילה... אבל בית-הכנסת נשרף למחרת "ליל הבודלח"*⁹, כשהייתי בן ארבע וחצי.

שנתיים קודם לכן, החרימה המשטרה – בשם החוק – את החנות של סבא ואבא. הורי נאלצו להשתמש בחסכוניותיהם כדי לקנות אוכל לבני המשפחה. את מעט המצרכים שהשיגה, קנתה אמי רק אחר-הצהריים, בין השעות ארבע וחמש. בכל יתר השעות אסור היה ליהודים לקנות. בידי מצוי עדיין אישור כניסה לארץ ישראל, משנת 1939. אחות-אבי, שעלתה לארץ בשנת 1936, השיגה את אישור המנדט הבריטי לכניסתנו לארץ. אך לדאבוני, באותו זמן כבר לא היה להורי די כסף לשלם לשלטונות הנאציים תמורת אישור יציאה מגרמניה.

אני חושב שעברנו להתגורר בבית הרב – יחד עם שאר יהודי העיירה – לאחר "ליל הבודלח". באותו זמן גויס אבא לעבודת-כפייה בסלילת כבישים עבור הצבא הגרמני. מוקדם בכל בוקר הוא היה נפרד מאיתנו, ובידו סיר בן שלוש קומות ובו תפוחי אדמה מטוגנים שהכינה אמא.

בוקר אחד שמעתי רעש חזק ואבנים גדולות נזרקות אל דלת העץ והחלונות.

כנראה שהיה זה ביום ראשון, שכן הייתי במיטה של אבא ואמא.

אמא שמה אותי מיד מתחת למיטה.

שמעתי קריאות רמות מכיוון הרחוב, וצעקות-פחד מתוך הבית. ראיתי רגליים

מתרוצצות בבהלה. אך בדיוק ברגע שדלת העץ הגדולה נפרצה, הגיעו שוטרים.

הרעש נפסק, אך הפחד נשאר.

* "ליל הבודלח" – בלילה שבין ה-9 ל-10 בנובמבר 1938, הוצתו ונהרסו מרבית בתי-הכנסת בגרמניה ואוסטריה. 7500 חנויות של יהודים נפרצו וחלונות הראווה שלהן נופצו. 91 יהודים נרצחו ולמעלה מ-20,000 נשלחו למחנות ריכוז.

אמא הוציאה אותי והחזיקה אותי בידיה. דרך שמשות החלון המנופצת יכולנו לראות המון- אדם שהחל שוב לצרוח ולקלל.

לאחר כמה ימים הגיעו שוב השוטרים וציוו על היהודים שבבית לארוז את חפציהם ובתוך שעה לעזוב את הבית.

אמא הורתה לי לשבת על המיטה.

ישבתי במיטה וראיתי את הדיירים רצים מבוהלים. על המיטה של אבא ואמא היו שתי מזוודות ואמא זרקה לתוכן במהירות בגדים וחפצים.

אחרי שעה הרשתה לי אמא לרדת מהמיטה.

כל היהודים עמדו מוכנים, כשאוטובוס הגיע ולקח אותנו לבית-סוהר שליד העיירה.

לאחר ארבע מאות שנות מגורים, גורשו יהודי ביהל בתוך שעה...

בבית-הסוהר הופרדנו מאבא. כל הנשים קיבלו תא אחד, וכל הגברים תא אחר. אני הייתי עם אמא וסבתא. הילד היחידי. שמחתי כשאמא הרשתה לי לישון במיטה העליונה.

אינני זוכר מה עשיתי כל אותם ימים שהיינו בכלא, אבל שמור אתי זכרון אחד מתוק: אחת הנשים הוציאה מתוך התיק תפוח-עץ ונתנה לי. תפוח זה זכור לי כאחת המתנות הנפלאות שקבלתי מעודי.

לאחר כמה ימים הועלנו על רכבת ונשלחנו מחוץ לגרמניה. בספרי ההיסטוריה כתוב, שבין ה-22 וה-25 באוקטובר 1940 שולחו כל ששת אלפים וחמש מאות יהודי מחוזות באדן ובאדן-פפלץ (BADEN-PFALZ) שבגרמניה, למחנה הריכוז גירס (GURS) שבדרום-צרפת. ברכבת שוב הצטרף אלינו אבא וישבנו על ספסלי-עץ כולנו יחד: אבא, אמא, סבתא-סופי ואני. אחרי שלושה ימים הגענו למחנה גירס-בצרפת שנכבשה באותה שנה בידי גרמניה הנאצית.

נדודים

מגיהנום-גירס ל"ארמון שאבאן"

מהארמון ל"מונטינטיין"

משם למספרה, ומשם לביזונוסה...

הילד הרברט מתחבא בילד הובר

גירס הוא מחנה-ריכוז בו הוחזקו יהודים ומתנגדי הכיבוש והמשטר הנאצי. בגירס מתו כמעט אלפיים אנשים, ממגיפות שפרצו בגלל העדר תנאי-תברואה מינימליים ובשל מחסור חמור במזון.

את הזכרונות הרבים והקשים ביותר אני נושא אתי משם, ממחנה גירס. שם נפטרה סבתי האהובה, סופי. היא לא עמדה בתנאים הקשים ומתה כעבור שלושה שבועות.

הייתי בן שש וחצי ועזרתי בבניית שבילי אבנים בתוך הבוץ הטובעני. אני זוכר כל אבן שמצאנו והנחנו – אני עם אמא והנשים שחיו איתנו בצריף הקר והרטוב. מהרגע שהגעתי לגירס לא ראיתי את אבא. הוא היה באגף הגברים. הכל היה אפור וקר. גשם ירד ללא הפוגה ואני נאלצתי לישון על ערימת קש רטובה ששימשה כמיטה. אמא השיגה מעט צמר וסרגה כפפות אותן החליפה תמורת מנות-חלב קטנות עבורי.

מהרגע שהגעתי לגירס לא חדלתי להתגעגע למיטה של אבא ואמא. שם התחלתי להבין שחיי קשים מנשוא, גיהנום ממש.

ואז חליתי.

וכששכבתי על ערמת הקש הרטובה, באו שני אנשים דוברי צרפתית ועמדו לידי, עם אמא, שהיתה חיוורת מאוד. אמא הרימה אותי, חיבקה אותי בכל הכוח שנותר בה ולחשה באזני: "לך איתם הרברט... הם יקחו אותך למקום טוב. יטפלו בך ואחר-כך אני אבוא...". לפני שהספקתי להגיב, כבר הייתי בידי האיש שיצא במהירות מהצריף ורץ אתי אל הגדר.

אינני זוכר כיצד עברנו את הגדר. אני זוכר שנסעתי במשאית עם עוד הרבה ילדים. אני זוכר שהגעתי לבית גדול ששימש מעון לילדים. הייתי בן שבע ולראשונה בחיי גרתי עם ילדים.

בלילות בכיתי כי רציתי את אמא ואבא.

ישנתי על מיטה מוצעת ורכה ב"ארמון שאבאן" (CHABANNES), טירה הנמצאת בתוך יער קטן במרכז צרפת, באזור שהיה תחת ממשלת צרפת החופשית. אחיות ומטפלות עשו הכל כדי שאבריא וארגיש טוב, ואני התייסרתי בגעגועים.

ואז קרה משהו מעניין: החלטתי שאני אינני עוד אני. אני ילד אחר. כי איך אוכל להתקיים בלי להרגיש את מגע ידו של אבא? או בלי לקבל נשיקה וחיבוק מאמא? אז הילד האחר, שנקרא בצרפתית הובר (HUBERT), שיחק במשחקים, נהנה מהשמש, ואכל לשובע. הובר כמעט התרגל כבר למקום ולשפה, כשפתאום התברר שגם ב"ארמון" אין החיים בטוחים יותר, שכן הגרמנים מחפשים ילדים יהודים – והובר הוא ילד יהודי... באותה שנה, שנת 1942, השתלטה גרמניה הנאצית על מרכז ודרום צרפת. ובסוף אותה שנה, הוחל בחיפוש שיטתי של כל היהודים במטרה להעבירם אל מחוץ לצרפת – להשמדה.

אני המשכתי להתגעגע בסתר לאמא ואבא; הובר הבין היטב שאין השעה מתאימה לגעגועים, שכן הדבר החשוב ביותר כעת הוא – לא להיתפס.

מפחד החיפושים הועברנו למעון אחר שנקרא "מונטינטין" (MONTINTIN), ששכן גם הוא עמוק בתוך יער.

מדי לילה נערך תרגיל הימלטות מהמעון. עם הישמע צליל הפעמון היה על הילדים לקפוץ מהמיטה, להתלבש, ולהגיע ליער בתוך דקה. כדי לא לאחור, הקפידו הילדים לקפל בכל ערב את הבגדים לפני ששכבו לישון. כשהובר פשט את מכנסיו, הוא היה מקפל אותם ומניחם על הכסא, כשחגורת המכנסיים מונחת למעלה. את החולצה שפשט הניח מקופלת מעל המכנסיים, ועל כל אלה – תחתונים מקופלים וגופיה מקופלת. הגרביים היו תמיד לצד הנעליים, שהונחו צמודות מתחת למיטה. ותמיד באמצע חלום נשמע קול הפעמון. הובר היה מזנק מהמיטה ומספיק לפרום את כל כפתורי הפיג'מה לפני שהצליח לפקוח את עיניו שכל-כך רצו להמשיך את החלום. מוריד את חולצת הפיג'מה, לובש את הגופיה ומחליף את מכנסי הפיג'מה בתחתונים. עכשיו, כשכבר היה כמעט ער, לבש את החולצה והתיישב על המיטה כשהוא אוזז בחגורת המכנסיים, מטה את גבו לאחור, מרים את רגליו ובבת-אחת מכניס אותן לתוך המכנסיים. אז התכופף לגרביים: גרב ימין וגרב שמאל, נעל ימין ונעל שמאל... מהירות לבישת הבגדים היתה כמעט כמהירות קריאת הקטע השורות האלה... נותרו כמה שניות להגיע החוצה. בריצה במדרגות הוא פגש את כל הילדים, ובתוך דקה היו כולם ביער.

לאחר כמה לילות של תירגול, נשמע צליל פעמון כפול: זו היתה אזעקת אמת! בתוך דקה היו כל הילדים בחוץ וכולם נכנסו בטור אל תוך היער והלכו שעות בין שיחי השרך הגבוהים. רק בבוקר חלפה הסכנה וניתנה ההוראה לשוב למעון.

אז הוחלט לפזר את הילדים במינזורים ובבתי משפחות כפריות.

מי היה האיש שלקח אותי מאמא במחנה גירס? מי היו המטפלות במעון? מי העביר את הילדים ממעון למעון? מי זו האשה שהביאה את הובר אל המשפחה בכפר?

אלה היו חברי ארגון אוז"ה (O.S.E.) בצרפת – אירגון-הצלה יהודי שפעל להצלת ילדים יהודים מידי הגרמנים ועוזריהם בזמן שצרפת היתה תחת הכיבוש הנאצי. הובר עבר לגור אצל ספר באחד הכפרים. הוא לא התלונן כשהספר נתן לו מנות-אוכל קטנות לאכול; הוא לא בכה כשהספר היכה אותו בכל פעם שלא הקפיד לצחצח את נעליו של הספר גם מאחור. הוא השתדל לעשות כל מה שציוו עליו. הוא סידר, ניקה, ציחצח; הוא היה עבד קטן בן שמונה. אחרי חודש הגיעה נציגת אוז"ה לראות מה שלומו של הובר ופגשה בפניו העצובים והרזים. בתוך יומיים הובר הועבר לעיירה בוזנסה (BUZANÇAIS), לבית משפחת רוז'ה (ROGER). את פניו קיבלו בחיוך מר ז'יל (JULES) רוז'ה, שהיה קצב ועסק במסחר-בשר, ואשתו ז'אן (JEANNE), שעיבדה את אדמות המשפחה. את בנם הבוגר, שלמד בפנימיה בעיר אחרת, הכיר הובר מאוחר יותר.

באותה תקופה קיבלו תושבי צרפת אוכל על-פי תלושי מזון. מספר התלושים נקבע על-פי גודל המשפחה, ובגלל שהסתרת הובר היתה סוד, לא קיבלו בני הזוג רוז'ה תוספת מזון עבורו. גב' רוז'ה התחילה לגהץ בבתי השכנים בעיירה, ובתשלום שקיבלה קנתה אוכל עבור הובר. אמנם, תושבי העיירה ידעו שמשפחת רוז'ה מסתירה ילד יהודי, אבל איש לא הלשין עליו לפני השלטונות. בבוזנסה הרגיש הובר טוב, וכמעט חזרתי להיות אני. אלא שנציגת הארגון, שהגיעה פתאום, החזירה את הובר שוב למעון. זו היתה אחת הדרכים לשמור על חיי הילד: לא לשהות זמן רב מדי באותו מקום. הובר לא התלונן, הוא הבין שכך הסיכוי שלו להסתתר בלי להיתפס גדול יותר. ובאמת, לאחר כמה שבועות במעון הוא הוחזר למשפחת רוז'ה האוהבת. הובר התחיל ללמוד בבית-הספר המקומי. לאחר הלימודים היה נשאר בבית. כך היה יותר בטוח. הוא שיחק בחצר עם החתולים, הארנבות ובמיוחד אהב את כלבת הקוקר-ספניאל. הוא ידע היטב, ושמר בסוד, את העובדה שמר רוז'ה פעיל בתנועת

המרי "רזיסטנס" (RÉSISTANCE), שפעלה לגירוש הגרמנים מצרפת – ושהמכונית עמוסת-הבשר, בה היה נוסע ממקום למקום, היתה למעשה הדרך להעברת כלי נשק בין חברי האירגון. גם בבית היו כלי נשק, ולפעמים לנו בבית חברי מחתרת שהיו בדרכם לפעולה נגד הגרמנים. אך הובר ידע לשמור סודות.

מי יהיו הורי ?

הובר כנושא-הצלב בהלוויות

האופנוע הכי מפחיד בעולם

פרידה ממשפחת רוז'ה האמיצה והטובה

והנה חלקת-שדה גדולה, עז קטנה מלחכת עשב. לידה רובצת פרה, וילד קטן רועה אותן. מי הילד? זה הובר. אך אין אלו שדות בוזנסה; הובר נמצא בכפר אחר. מדוע? כי בשנת 1943, כשהגרמנים הגבירו את מאמציהם לתפוס יהודים וחברי מחתרת צרפתים, הוחלט להעביר את הובר לבית הסבתא שגרה בכפר קטן לא רחוק מבוזנסה. בכפר הזה קראו לו הובר אודט, ואיש מתושבי הכפר לא ידע שהוא ילד יהודי. לשכנים סיפרה סבתא שהובר הוא הנכד של אחותה שבא מהעיר. רק הכומר ידע שהובר יהודי הוא, וכדי לחזק את תחושת הביטחון של הילד, מינה אותו להיות עוזרו בתפילת יום ראשון. הרי לא יעלה על דעתו של איש, שילד יהודי ישיר שירי תפילה נוצרים! הובר גם קיבל את התפקיד החשוב של נשיאת הצלב הגדול לפני ארון המת בעת הלוויה...

בלילות הגיעו לבית סבתא אנשים שהחביאו במחסן כלי נשק קטנים וגדולים והכינו תכנית מיתקפה על הגרמנים.

בכל בוקר הוציא הובר את הפרה והעז של סבתא לאחו, ואחר-הצהריים היה מטפל ומנקה את הסוסה שבחצר הבית. אלו היה שלושת חבריו הטובים ביותר – והוא היה מאושר. אבל פעם, כשהובר רעה את הפרה בשדה הפתוח, ראיתי מרחוק אופנוע. האופנוע התקרב אלי ואני זיהיתי את הרוכבים: שני חיילים גרמנים לבושים במדים ירוקים וחמושים ברובים. איזה פחד!!! הובר התאבן ואני הרגשתי שאינני יכול להזיז אצבע. הרגשתי את הצמרמורת חולפת בגבי ואת הזיעה הקרה שוטפת אותי, וידעתי: הנה הסוף.

אך האופנוע חלף על פני מבלי לעצור, והמשיך לכיוון מסילת הרכבת שפוצצה בלילה הקודם בידי אנשי המחתרת הצרפתית. תחושת הפחד מאותו אירוע מעבירה בי צמרמורת עד היום.

לאחר כמה חודשים חזר הובר לבית משפחת רוז'ה ושם משפחתו חזר להיות אודנהיימר. הוא חשב שעכשיו זה יהיה ביתו לתמיד, ואפילו ניסה לקרוא למר רוז'ה "אבא"; אלא שמר רוז'ה הגיב בליטוף קל על לחיו, ואמר: "אינני אביך; אנחנו עבורך רק דוד ודודה". מר רוז'ה כרך את זרועו סביב כתפי ואמר לי: "עוד מעט תגמר המלחמה והוריק יבואו לקחת אותך".

אלא שאנשי אוז'ה חשבו שהסכנה עדיין גדולה – ושוב לקחו את הובר למעון, ושוב החזירו אותו; וכך – שלוש פעמים. היום אני יודע שאנשי האירגון טיפלו בילדים במסירות רבה. כל ילד יהודי שהתקבל תחת אחריותם היה נתון למעקב קבוע: בכל חודש בא רופא לבדוק את בריאותו, ובכל חודש הגיעה נציגת האירגון לבדוק את התנאים בהם חי הילד.

וכמו שהבטיח מר רוז'ה, המלחמה הסתיימה. כוחות בנות הברית הדפו את צבא

גרמניה מצרפת – וצרפת שוחררה. מיד חזרתי להיות אני. הרי אם צרפת שוחררה בודאי שוחרר גם מחנה גירס. אמא ואבא יפנו בודאי לאוז"ה לבקש אותי ויבואו לקחת אותי, כמו שאמר מר רוז'ה.

איך אני אדבר איתם? נסתדר... וחופץ מזה, אולי גם הם למדו בינתיים צרפתית? נפרדתי ממשפחת רוז'ה וחזרתי למעון. היו איתי עוד המון ילדים שחיכו להוריהם. בכל יום באו למעון הורים או אמהות או אבות או דודים ודודות של ילדים, ולקחו אותם.

בכל יום פחת מספר הילדים במעון. בכל יום עמדתי והבטתי בילדים שמתחבקים עם הוריהם או אחיהם. ברור שקנאתי: נשארתי אחרון במעון.

וכשגם למחרת לא בא איש לקחת אותי, חזרתי למשפחת רוז'ה. מה יהיה עכשיו? מי יהיו הוריי? האם עלי להתנצר כדי שמשפחת רוז'ה תסכים שאהיה בנה? אני יודע שאני יהודי אבל אני צריך בית, לא?! כך אוכל להתחיל חיים חדשים...

בפעם הבאה שהגיעה הגברת מהאירגון, כבר היתה שנת 1946 ואני שיחקתי בחופץ עם הכלבה. היא דיברה ארוכות עם בני הזוג.

"בוא הובר, יש לנו משהו חשוב לומר לך" קראה גב' רוז'ה. נכנסתי לחדר בתקווה שהיא תאמר את מה שאתם חושבים, או את מה שאני קיוויתי שתאמר. אבל כשהתיישבתי ליד מר רוז'ה והוא אחז בשתי ידי והביט בי במבט עצוב, הבנתי שלא יגידו לי דברים טובים. הגברת מהאירגון הסתכלה בכולנו ואמרה: "הובר, איננו יודעים היכן הוררך, אבל גילינו שיש לך משפחה בברן (BERNE) שבשווייץ".

"לי?! משפחה?! אני לא מכיר!" – כך חשבתי לעצמי אך לא אמרתי מילה.

"אלו קרובים של אימך שמזמינים אותך לביקור בביתם בשוויץ לכמה שבועות.
"אני מוכרח?" – שאלו עיני את עיניו של מר רוז'ה. וגב' רוז'ה אמרה: "זו רק
חופשה... ושוויץ היא ארץ כל-כך יפה".
"אז מה?" חשבתי, "אני לא רוצה לנסוע".
"חשוב שתהיה לך משפחה", הוסיפה.
"אבל אתם המשפחה שלי", עניתי בתוכי, "ובכלל לא אכפת לי שאתם נוצרים ואני יהודי".
אך לא הייתי רגיל לומר את מה שאני חושב. לכן שתקתי ונסעתי.
כך תמו שש שנים מחיי.
הייתי בן שתים-עשרה. כמעט מחצית מחיי ביליתי לסרוגין במחנה ריכוז, במעונות
שונים של אירגון ההצלה אוז'ה ובבית משפחת רוז'ה, שלהם אני מודה על כל רגע. הבאתי
את סיפור-הצלתי בידי הזוג האמיץ הזה, בפני הועדה ל"חסידי אומות העולם" ביד-ושם,
וזו החליטה, בשנת 1989, שז'יל ז'אן רוז'ה ראויים לתואר "חסידי אומות העולם".

צרפת - שוויץ - ישראל

דודה עם לב

הובר הופך להוברט

הוברט זה אני, אהוד לב

ברכבת בדרך לשוויץ, לא היתה לי מזוודה. אפילו התחוננים שלבשתי הועברו
אלי מהבן הגדול של הזוג רוז'ה. למרות שנסעתי עם הגב' רוז'ה לא הרגשתי בטוח.
בפעם האחרונה שנסעתי ברכבת עם הורי, לא הגעתי למקום טוב...

פתאום ראיתי חיילים חמושים במדים ירוקים. פני החוירו מפחד: "חיילים גרמנים!?" שאלתי בבהלה.

"לא", ניסתה הגברת רוז'ה להרגיע אותי, "אלו חיילים שוויצרים, גם להם יש מדים ירוקים". "את בטוחה שאנחנו לא נוסעים לגרמניה?" - "תרגע, אנחנו בדרך לשווייץ".

ירדנו מהרכבת בארץ חדשה ומשונה ואפילו קצת מפחידה. היו שם המון אנשים. נכנסנו לאולם גדול מלא שולחנות וכסאות, והתיישבנו ליד שולחן קטן. מסביב היו המון אנשים שאכלו. "ככה אוכלים באמצע הרחוב?" חשבתי, "אני תמיד אוכל בבית". פתאום הגיעה אשה, שכמותה לא ראיתי אף פעם. היא לבשה שמלה כחולה עם נקודות לבנות גדולות, שפתיה היו צבועות בצבע אדום, וציפורניה – לא תאמינו! היא לא גזרה אותן אף פעם! הן היו ארוכות וצבועות באדום. נורא פחדתי כשהיא חיבקה אותי. הגברת רוז'ה אמרה לי שזו הגברת לב והיא קרובת המשפחה שהזמינה אותי אליה.

כעת אספר בקיצור על הדברים המשונים שקרו לי בארץ החדשה: כשהתיישבנו ליד אחד השולחנות, גב' לב הרימה את ידה ומיד התייצב לפניו איש. היא אמרה לו כמה מילים והוא הלך ומיד חזר עם מגש; נתן לשתי הגברות קפה, ולי הוא נתן כוס שוקו. זה היה מלצר.

כשהגעתי עם גב' לב לביתה, נכנסנו לחדר שהיו בו מדרגות, אבל לא טיפסנו במדרגות לדירה, אלא נכנסנו לחדר קטן קטן שהדלת שלו נסגרה עלינו פתאום. ואני הרגשתי שאני מתרומם ונוסע, ולא ידעתי לאן. זו היתה, כמובן, המעלית...

בדירה קיבלתי בננה, והתחלתי לאכול אותה – עם הקליפה... כדי לשעשע אותי, לקחו אותי לסרט של צ'רלי צ'פלין. כולם צחקו ואני בכיתי,

הוא היה כל-כך מסכן!

Deutsches Rotes Kreuz

Präsidium / Auslandsdienst
Berlin - SW 61, Blücherplatz 2

16. AUG. 1943 * 559945

ANTRAG

an die Agence Centrale des Prisonniers de Guerre
— Internationales Komitee vom Roten Kreuz
auf Nachrichtenvermittlung

REQUÊTE

de la Croix-Rouge Allemande, Présidence, Service Etranger
à l'Agence Centrale des Prisonniers de Guerre
— Comité International de la Croix-Rouge —
concernant la correspondance

1. Absender / Expéditeur .. Ferdinand u. Lina Odenheimer, ..
.. Baden-Baden, "Schillerstrasse" 5 ..
bittet, an
prie de bien vouloir faire parvenir à

Verwandtschaftsgrad: .. Neffen ..

2. Empfänger / Destinataire .. Herbert Odenheimer, Chateaux de ..
.. Chabannes per St. Pierre De Fursac ..
.. Dep. Creuse ..

folgendes zu übermitteln / ce qui suit:

(Höchstzahl 25 Worte!)
(25 mots au plus!)

Liebster.

Warum schreibst du nicht ?/ Hoffentlich bist
du gesund/ Wir auch Gottlob/ Schreiben dir
deine lieben Eltern?/ Bleibe gesund/ Sofort
Rückantwort/ Lerne fleissig

Grüsse / Küsse

8 SEPT. 1943

(Datum / date) 6. 8. 1943

(Unterschrift / signature)

3. Empfänger antwortet umseitig
Destinataire répond au verso

Ferdinand u. Lina
Odenheimer

מכתב ששלח לי דודי פרדיננד מבאדן-באדן שבגרמניה לבית הילדים "שאבאן"
ב-6 לאוגסט 1943. המכתב אושר למשלוח חודש אחר-כך, ואני קיבלתי אותו
בתחילת מאי 1944 כששהיתי בבית אימו של מר רוזה.

הצלב האדום הגרמני
נשיאות שרותי החוץ
ברלין

בקשה

של הצלב האדום הגרמני הנשיאות
שירות בסוכנות המרכזית של שבויי מלחמה
בנוגע להתכתבות

1. השולח פרדיננד לינה אודנהיימר
רחוב שילר 5 באדן-באדן

מבקש להעביר אל אחייך

2. הנמען הרברט אודנהיימר ארמון שאבאן

(עד 25 מילים)

אהובי

מדוע אינך כותב? / מקווים שאתה בריא /
אנחנו גם תודה לאל / האם הורייך היקרים
כותבים לך? / הייה בריא / ענה מיד / למד
טוב /

ברכות / נשיקות

8 SEPT. 1943

פרדיננד לינה

אנמיאר

תאריך : 6.8.1943

4. תשובת הנמען:

(עד 25 מילים)

אני בריא. מטופל היטב. אין חדשות מהורי
האהובים. לומר טוב בבית-הספר. נמצא
במשפחה מאוהב טובה.
הרבה נשיקות

חתימה
הרבט אורנהיימר

תאריך
2 במאי 1944

25 מאי 1944

4. Antwort des Empfängers:
Réponse du destinataire:

(Höchstzahl 25 Worte!)
(25 mots au plus!)

Bin gesund - sehr gut unterge-
bracht - Keine Nachrichten von
lieben Eltern - bin fleissig in
der Schule - Bin in einer
sehr gute familie -
viele Kusse

(Datum / date)

le 2 Mai 1944

(Unterschrift)
(Signature)

Herbert Odenheimer

25 JUN 1944

C/1555

מכתב התשובה שכתבתי לדודי פרדיננד כשהייתי בבית אימו של מר רוזה.
דודי פרדיננד נשלח בסוף שנת 1944 יחד עם יהודי באדן לגטו טרזין שם
שהה עד סוף המלחמה. הוא שוחרר שבר וחולה ונפטר כעבור שנים מעטות